ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լրագիր

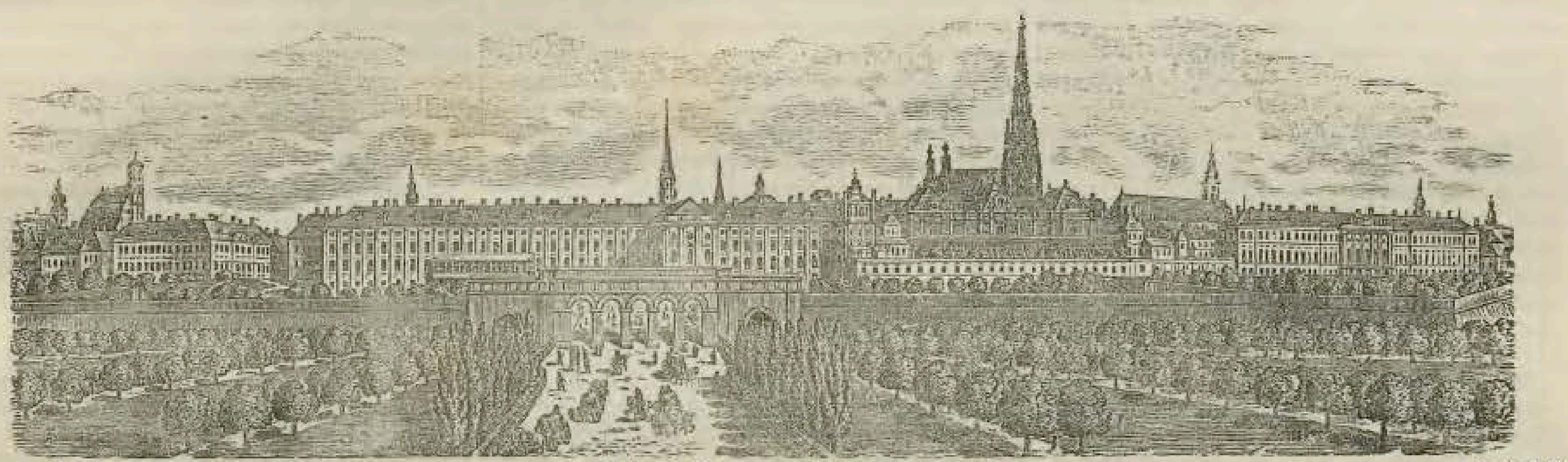

Թիւ 42 — 16 (4) ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1849

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

ԱՒՍՏՐԻԱ. Մաջարներուն պարտաւորութեան թղթերը հու դարձ. Նոր փոխ. — Մաճառստան. Հայաստանեայներուն ուխտաւորներուն բանտ մէջդ կը նստեցնեն. — Իտալական Զօրաց լուծումն. — Արդարութեան մը.
ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Օրէնքներ ժողովոյ նորէն կը բացուի. Համ տէրութեան թեմաերական խորհուրդ. Կայսերապետներուն ժողովքը. Պրուսիայի զօրքին համար Հայկերպին. Փոխ, տարբերութ երկու մասերը. Պետական—իշխանութեան պարզիչ. Ս. Փանձուրդութեան վերջին Հրամայականին վրայ քննած խորհրդածութիւնը.
ԱՆԳՂԻԱ. Ընդհանուր լուրեր. [նոր.
ՖՐԱՆՍԱ. Ազգայնական համար խորհուրդ ընծայուած փոխ
ԻՏԱԼԻԱ. Հռոմայ Աբոկերին յուզարկաւորութիւնը.
ԴԱՆԻԱ. Մեծ գրերը Դրմունդայ կը Հրաժեշտ. Բանի փոխ.
ՀՕԼԱՆՏԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր մարդկութեան գլխու Հրամանու.
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Ռուսաց արքայ արդարանքին ու Ռուսիայի զօրացինը մէջ եղած վէճը. Անկլիայի մէջ եւ Փոխադրական նաւերը.
ԹՈՒՐՔԻԱՅ. Վաճառականութեան լուրեր.
ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Լեհերուն ու Փոխ Ռուսիայի լուրեր.
ԱՄԵՐԻԿԱ. Հայերէն Հասարակապետութենէն կայսրութեան կը փոխուի. — Միացեալ Նահանգներ. Դաշնակցային պետութիւնը կարգ.
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Փոխելի արտաքին ամբողջութիւն.
ՔԱՂԱՔԱՆ. Մանրանքի վրայ նոր գիտութիւններ.

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 15

ՄԱՃԱՌՍՏԱՆԻ կառավարութեան արտաքին գործոց պաշտօնատունին խորհրդական ծերուն առաջարկ ամէն այն հին մայրաքաղաքը դարձ, խորհրդութեան զօրքին համար Սարդինիայոյ հրամայեալ տուգանաց ամենի համար 60 միլոն փրանքի տէրութեան պարտաւորութեան թերթ բերաւ: Այս տարեկան միանգամայն միայն Սարդինիայի կառավարութիւնը խորհրդոյն նոր զեղչանին գալու գեղագիտական պաշտօն որ օր է:

— Կառավարութիւնը կը նոր ամենայն 71 միլիոն պարտքին համար բաղդատին նոր ընթացք մը բռնեց: Այսինք անդամները պարտաւորութեան թերթերը չինելէն առաջ՝ նախ երկուքի սեղանաւորներուն (պանքիերներուն) կու տար, որոնց ամէն մէկը կը ուզած պարգեւը տէրութեան առջեւը գրելով կը կարգութեան համեմատ ու թերթերին կը գնէր, եւ ետքը շահով ժողովրդեան կը ծախէր: Բայց աս անգամ՝ երեսնից պաշտօնապանը կը 71 միլիոն Հայկապատերազմ տնեխորը ժողովրդեան Հրատարակելին եւ ու՝ ժամանակ որոշեց որ նոյնչափ ամենայն մէջ ով որ ուզէ (թէ ստակեանի մարդ ըլլայ նէ) դրղ կը մտնէ աստղերոն, որ, աս պարտքին միջոցի սուտ առ կ՚ուզէ, մինչեւ որ 71 միլիոնը լրանայ: Այս երկրատրու գեա. ժամանակը լրացած՝ առաջարկուած սահմանէն գումարը 100 միլիոնի անցաւ: Նոյնպէս դրամ տէրութիւնները մէջ 40 միլիոն փրանքին առայարգուած եղաւ:

ՄԱՃԱՌՍՏԱՆ: Մօտերս Մաճառստանի զօրավարներէն 16 անձինք մահուան դատապարտուեցան: Անոնց գլխաւորն է Մաճառներուն յառաջեալ պաշտօնեայ քաշերէն Լուդովիկոս Պաթթիանի կոմսը, որն որ քաղաքական թոխմագ կառավարութեան դատապարտուած էր, բայց կը դատավճիռը յետ մը յառաջ խնամքով (որովհետեւ աս երկրորդ անգամը Մաճառները շատ անարգան կան կը համարին) պղինձ գանակ մը ձեռքը մէկեց ու ինքն իր վզին անսուտ մահուան վիրաւորեց: Աս բանն երբ որ դատաւորներուն իմացան, վճիռը փոխեցին ու որոշեցին որ կախաղանը տեղ հրացանով սպաննուի (որն որ զինուորականաց համար ամենէն պատուաւոր մահն է) ու աս վճիռը անդայնէն հետին մէջ կատարուեցաւ: Մեռածներուն են աս զեխապետ ատեանի զօրավարները՝ Տամեանիչ, Լայնինկէն, Ֆեգգեր, Աէրայ, Քնեզիչեանց, Նաճ Շանտոր (Ալեքս. Նաճ Շանտոր), Դամջանիչ, Կիշ, Լէնկէյ, Շվայդել, Տէօրէք, Լահներ, Վէչէյ, Պէօլթէնպերկ, Տուրկ, Տէսէֆֆի, Լազար, Դեսսեւֆի, որոնց ամենուն ալ քաղաքական ճնշումը անկատարելէն ետքը Դասարանն դատ՝ բայցին ալ անոնց մեծ մասը կախաղանով, կամ հրացանով սպաննուեցան:

Մէկը անոնց մէջէն Լահնեռոս Գերմանացի թագաւորական ատենէն յառաջ որ կար հանդէս, երբ որ մեծնալ կարգաւ տնգամ ծառայած էր, Հայաստանի էր: Լահնեռ Գերմանիայ ծնած ու, հիմա 49 տարեկան էր, իր կինն ու որդին մնացած էին: Մաճառներուն հետ կայսերական մեծ արքայ գնդապետն (մայոր) առաջնորդ ու Հանոմեոսի թագաւորութեան ապստամբութեան պատահ նշանն տնէր եւ Հայաստանի թերթեր կարգին տարեա էր: Պաշտօնի մէջ ունեցած կը անկեալ կառավարութեան գլխաւորները կը կոչուին էլ պարոն ու Կրոֆտ, որոնցմէ ամէն 200,000 փրանք (2,000,000 ղրուշ) մնաց կ՚ամենչ: Ասոր Հարստութիւնը մահաւ. Պաշտօնի մէջ կը ծախեցաւ մեծ գումարով (ֆոնտ) մը չինել տալու: Ներսի մը երկու որ երկու փոխէր կորսնցնել, անոնց ամէն մարդ կենար երեսամ ու փոխելէ, առոր ծախուք 60,000 փրանքին անցաւ: Անիյաս եղած ատենը՝ կը զինքը ամէն պաշտօնականներուն տանելեին, եւ բնակարանին բոլոր ծախքը ինք կ՚ընէր: Նոր բանի մը բանին ունիլ հարկին չէր գիտեր, բայց Հայաստաներուն մեծ սէր կը ցուցնէր, եւ ով որ իրեն կը դիմէր, անխտիր ձեռք կը բռնէր ու դրամ մը կու տար: Բոլորովին Մաճառի հոգի ունէր, եւ ասոր համար ալ անցած տարի Մաճառներուն տաղեխը առանց անոնց հօրն անցաւ, որոնցմէ կը ծառայութեանը համար՝ պարգեւանք տերութիւն ատենադրեցաւ, որ պատիւը ամենէն մեծ զինուորական աստիճանն եղաւ է, ու ետքէն յետոյ Մաճառստանի Հրամանատար գրուեցաւ, եւ Մաճառներէն Հասատատած զինուորական կարգի պատուոյ նշանն ալ առաւ: Պաշտօնի կայսերական զօրաց Հրամանատարը անցած տարի Հոկտեմբերի ամսոյն մէջ

* Գերմանացիներէն վրայ աս Հասատատած ատենադրութիւնը կար: Աս մեծ ընտանիքներէն բաւն հին ժամանակէն եղ Հայաստանի երկրին նախահայրերէն մէկը՝ որ երեք որդի ունէր, իր որդւոց ինչպէս անոնց բաժնած ատենը՝ ամենայնին ժառանգութիւն Անդրեաս պարէնց, երկրորդը գերմաներէն մատենէիկին բառով Քէօվէր (Köver, Փէր) կոչեցաւ, եւ երրորդը կարճ ու պզտիկ ըլլալուն համար Նէյման մատենէին Քիշ (Kiss, Փոքր) անուանեցաւ: Աս երեքէն ալ մեծ հարստութեան գտնուեցան: Անոնցմէ Արտաւազդ բարեկեցիկ աղքատներու Անտեփանա Գեղամը Քիշ անուանեալ սերունդն էր: Մաճառներու ազատութեան աս մեծ ցեղին մէջէն Քիշին թագաւորեան մը մարդ մահանաւ եղած չէր:

ժամանակը նախապէս՝ մը զօրքերը յուղարկեց որ զարձնալ դաշ ու կրակը բռնակը մանէ: Բայց ինք անկէ ընդհատ Մաճառներուն կողմը միաւ, որոնց կայսերականաց ձեռքը խոստ նէ, ինքն ալ անոնց մեծերուն հետ միասին դատաստանի կանչուելով՝ քրիստոնեայ յանցանքի պարտաւոր ցուցուեցաւ: Սեպտեմբերի 21ին զինքն կը զինուորական ատենաններ վար ու պատուոյ նշանները մէկզի առին, իր բոլոր շարժական ու անշարժ ինչքերը տէրութեան գրաւեցին, եւ Հոկտեմբերի 6ին Արատ բերդը Հրացանով սպաննեցին: — Աս ազատուածներուն լուրը՝ ու բանց մէջ նախ բանի մը բաշխուող ալ եղը, շատ ատեն ապրելութիւն կ՚ըսէ, եւ բոլոր Մաճառստան աս վճռինղրութեան վրայ ողջ ու խորին պատահութեան մը մէջ է: Անոնց համար Արտաւազդ Բարգեւէն պարգեւեալը կ՚երեւայ որ Հասարակաց կայսեր բարեկամ եղած էր, բայց կայսրը ատած պատասխանին մէջ «Չեմ» կ՚ըսէր, որով է աղաչաւորութեան ընթացքը կասեցուցի, գրած էր: — Հունգարական երեւելի ու Հարուստ Հայազգիներէն ալ Արքայ Հոգի ալ Կորոնէ ու Լուդոս՝ Մաճառներուն շարժմանը մասնակից եղած էին: Կորոնէ Գերմանիայի կառավարութեան վերին ատենադպիրն էր, ու երբ որ Մաճառները Տեպրեցինի մէջ Աւստրիայի կայսրը Հունգարիայի թագաւորութենէն վար առին, ինքն ալ ստորագրեց: Կորոֆը որ Հիմայ աս երկրորդն ալ Գերմանիա Հեռ Տաճկաստան փախած ըլլայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ. Աթէնք, Հոկտեմբերի 4: Երէկ Հոս Հոնկոնգ 150 աղք ապստամբերը (Ֆէդայիներ) Զինուոր եկաւ: Անոր նոր զօրքեր կու գան, որոնց մէջ կան բանի մը ուոշմանայաւ զօրքի վաշտեր, մէկ բաժին կանոնաւոր երկու կարգի կայծանով. նաեւ 6—7 թնդանօթի մարտկոց մանսրա Հոս պիտի Հասնին: Զինուորականը որ Խուսանիներուն երկիրը ինչ փոխանակի համար զօրք կ՚երթայ:

ՄԻՐԻՄԻ. Անցած ամսոյն 18ին Մորաւիայի Զօրաց քաղաքը զարհուրելի աղետութիւն մը պատահեցաւ: Կրակին մը կը Հեռանդ տնկինգը մեռած կին մէջէն աստիճանը գողցաւ. մարդ երբ որ անոնցմէ զինքը կանչեց որ իր գլխուոր Հացցընէ, բայց նոյն գետինը պատկերաց ու քաղաքի մը մէջ ընդհանուր (խտամրաց՝) ծեծկռտուք սարսեց, եւ որպէս զի շիմացուի տուաւ մանկը կը խոյը տալու ու ամենայն մէջ երկու երկու օր պահեց, ինքն ալ փախուստ տուեցաւ. ետքէն կարգ կարգ բռնած Հարկայինն Հասու անսկեր կերեց: Դատաւորները աս բանս խմանալով եւ աղախնոյն վրայ կասկածի երթալով՝ բռնեցին զինքն ու սկսան քննել, որն որ երկուքն ալ ամեն յանձնութեան կը յանցանքը ուրանալէն ետքը՝ վերջապէս զղջացին խոստովանեցաւ, ու ինքը զինքը ապաստանող պատիժը կ՚ելէ, պատժապարտ ցուցուց:

ԳԱՂՂԻԱ

ՓԱՐԻԶ, Հոկտեմբերի 10: Երեկոյ 1ին օրէնսդիր ժողովքը նորէն բացուեցաւ. բազմաթիւ անդամները շատ Հեռաւորներէն են, որովհետեւ մէջը խոսուելու

նուժները մեծ հետեւութիւն ունեցող բաներ կ՚ըլլան։ Պ. Բաաք երեսփոխանը պաշտօնեան իշխանութիւն ունեցող որ 1837էն Մայիսի 7էն օրէնքովը երաշխաւորուած պարտուն թոշակը Օրլէանի դքսուհւոյն (Լուդ. Փիլիպպոսին անդրանիկ որդւոյն այրի մնացած կնոջը) վճարէ։ — Նոյն նորը պատերազմի գործոց պաշտօնեան ըսեն երա., ու Հռոմ խրկուած զօրքին եղած ծախքերուն համար 140,000 ֆրանք խնդրեց, ապահովցընելով որ սա գումարը չէ թէ միայն եղած ծախքերուն համար է, այլ նաեւ մինչեւ դեկտեմբերի 31 ըլլալու ծախքերուն սիւմար բաւէ։ Պ. Պոզոնելին ըսած խոստովանութիւնն ամէնքն ուրախացուց, վասն զի անանկ կը կարծուէր որ Հռոմայ թեթեւ ...։ Պ. Պօրսկեին ըսածը պաշտօնեան 6,670,020 ֆրանքի հաշիւ մը մէջ բերաւ ... Պ. ... 1,945,268 ֆրանքի պարտք ... — Ըս ամէն ... Պ. Պաշտէն ... Հռոմի կամ Գործոյ ... Ե. Երկրորդ Ցանիսի ... նիւթին [illegible]։

Յամսոյ 6էն Պ. Թուրէ ... մէջ Հրատարակուած ժողովքին խօսակցութիւններուն մէջ ... Մէնտ ... Պ. Թուրէ ... մը ... [illegible]

[illegible]

150 քանի գեղ 312 ... [illegible]

— ... Հռոմ ... Պ. Քաշմերեանց ... [illegible]

[illegible]

որը նորէն խաղաղ որդելոյն ու նորէն քանի մը ձեռք մէջէն հանելով խաղաղու հրաման առաւ։

— Գաղղիոյ եպիսկոպոսները ժողովքէն ըլնալէն ետքը Փարիզի արքեպիսկոպոսը զանոնք Լուդ. Նաբոլէոնին ներկայացուց։ Ըս եկեղեցական ժողովքին հրատարակած վճիռները հետեւեալ նիւթերուն վրայ են՝ Պատուական ու Հռոմէական Հաւատոյ հիմնաց (այսինքն Ասուածոյ բնութեան, Աստուածաշնչի գրոց ու Սուրբ Եկեղեցւոյ) դէմ եղած մոլորութիւնները․ Արքեպիսկոպոսաց նոր աղանդը․ Հայոց ու մոգութեան․ Սուրբ պատկերք, անոնց ըլլալու կարգին ու պաշտամունքը․ Արդարութեան ու բարեգործութեան հիման զօրաւոր մոլորութիւնները․ Ժողովքներ ամենայն․ Կիրակի ու տօնի օրերը սուրբ պահել․ Քաղաք ու Միութիւն․ Եկեղեցականաց պարտականութիւնը․ Հաւատոյ պաշտպանութիւն ու պարգեւ․ Մեկուսակեաց ... կրօնաւորաց պարտաւորութիւնները․ Բարեգործական ընկերութեանց մէջ եկեղեցականաց ցուցմունք ... Տղայոցը կրթական ընկերութեանց մէջ խոստովանութեան հաւատացելոց պարտաւորութիւնը․ Ճշմարիտ ... դատաստանաց ու ժամերգութեան եկեղեցական կանոնաց։

— Պուրգոնեան ցեղէն մնացած Պորպոնի դքսին ծերերեան օրը բոլոր օրինաւորականները հանդիսաւոր մը ըրին, որոնց նաեւ զարմանալի կողմնակից ալ մասը եղած էր։ Ուրեմն վրայ մը միայն կենդանութեան բաժանի խօսեցաւ, բայց ան ալ ծածկապատութեան մը Պաղղիոյ յաջողութեանն ու ապագային։

— Պաղ. ազգային ելեւմտական ցուցակը տպուած հրատարակուեցաւ։ Ելեւմտ 1,519,905,016 ֆրանք է, իսկ ելքը 1,511,960,384 ֆրանք։ Երկաթուղեաց արդիւնքը կ՚ըսէ 26½ միլիոն․ փոխառութեան՝ $17\frac{1}{2}$ միլ․ Հրատարակական պարտուց 62—67 միլ․ տուրքին զարգոց՝ 7,125,000 ֆր․ ուրիշն ու կրտսերը 62½ միլ․ ներքին զարգոց՝ 126 միլ․ պատերազմի ու նաւատորմին՝ 338 միլիոն։ 1850ին բոլոր ծախքերուն գումարը՝ 1849էն 60 միլիոն պակաս է։

— Կոնստանդնուպոլսոյ լրագիրը Հոկտեմբերի 1էն Ս. Քաղկեդոնական ... հրովարտակին վրայ հետեւեալ կերպով կը խօսի։

«Ջանանք մէջ մը ... Ս. Քաղկեդոնական ... [illegible] ... Concessio (...) ... Concessione (...) ... [illegible]»

Կոնստանդնուպոլսոյ սոսկը ... ու Պաղղիոյ ... 1830էն ... [illegible]

Կոնստանդնուպոլսեցին սա խօսածքին եւ սուրբ լրագիրներուն հաստատելէն կ՚երեւայ որ Պաղղիոյ կառավարութիւնը Սեպտեմբերի 12էն յոյսուրութեանը վրայ գոհ պիտ՚որ ըլլայ։

ԱՆԳՂԻԱ

Լոնտոն, Հոկտեմբերի 8։ Համոզուած կանխած կայ որ Անգղիոյ Թագաւորական ատեանները վերակոչումները պաշտօնէն աւելի չեն կատարեր, ծախսուած փայտերուն տարիք կը խօսին եւայլն։ Ըս

բաներս քննելու համար խորհրդարանը մտադիր ապաղած էր․ սակայն ձեռքովը հիմա կ՚իմացուի որ խուսած անբաւաստանութիւնները առաջ են եկեր։ Հերթֆորտի մէջ Նոր փոփոխ (նոր անտառ) բուսած ծառ պաշտօնատեղիները գեղեցիկ փայտերը ծախելով՝ առանձն իրենց կ՚առնեն եղեր։ Բայց աւելի զարմանալին ան է որ Նորդհեմթընի գաւառին մէջ Սէլսի (Salcey) մեծ անտառը որ 13,000 ծառ (...) էր, հիմա քառորդէն փճացեր ու միայն 50 թեւոց (...) մնացեր է։ Ցանցառութեան յանցանքը գաւառէն եաքը մտադրութեամբ պարագի խորհուեցաւ, ու ասանկ մեծ անտառին շնչածներուն զարմանալի պատմութիւնը ըլլալու խնդրել, որովհետեւ Անգղիոյ օրէնքը համաձայն՝ մեծամասնաբար յանցանքը խոստովանելու ըլլայ նէ, պատիժը կը պակսի ու իրեն ալ հաւցաւորելն չըլլայ։ Հիմա կը կարծուի որ խորհրդարանը քացուելու ըլլայ նէ, ասանկ վրայ մեծ խնդիր պիտ՚որ ըլլայ, վասն զի, ինչպէս յայտնի է, Անգղիոյ թագաւորութեանց կամ թագաւորաց մասերին մէկ գլխաւոր մասը անտառներն է։

— Սեպտեմբերի 26ին Սարգինիոյ գեղեցին մատրանը մէջ Լոնտոնի առաքելական փոխանորդ Ուիզման (Wiseman) եպիսկոպոսը Կատրոն Ըղլերթին Հաւրոյն համար հանդիսաւոր պաշտօնի պատարագ ըրաւ, որուն մեծ բազմութիւն ներկայ էր։ Կատրոն Ըղլերթին ... վրայ գրուած էր «Ըմբռնողի բարեպաշտին եւ քաջի Կատրոնի Ըղլերթեայ՝ Թագաւորի, զինուորի եւ քաղաքացւոյ, որ եղիտ զՆոյն ... եւ գտաւ սիրելի ժողովրդեան, համեստ ի յաջողութեան, եւ յաղթեաց հզօր։ Աղօթս արարէք վասն նորա յաւիտենական հանգստեան»։

— Հոկտեմբերի 4ին Լոնտոնի մէջ զարհուրելի սպանութիւն մը պատահեցաւ։ Մանրհատս Նաւապետին որդին որ գեռ պզտիկ նաւաստ էր, կարքի մը մէջ նստած հօրը տանը առջեւէն երբ ու գալու քաղաք ապսպրելոյն՝ կառապանին ըսելովին խնդրոց որ կառքին մէջ նստող պատանին Պ. Մանրհատս նաւապետին հետ տեսնուել կ՚ուզէ, ուստի շնորհք ըրէ վար գայ։ Նաւապետը վար գալէն պէս պատանին ‹Ձեզ սա է› ըսաւ եւ կառքէն վար ցատկելով ու հօրը վրայ ատրճանակ պարպելով մէկ բրաւ։ Հայրը նոյն ատեն պառկեցաւ ու հոգին փչեց․ որդին անմիջապէս ձերբակալուեցաւ, բայց առաջինները շատ արժանի գտնուելով՝ բռնեցին։

— Զարս հինգ տարի էր որ Հիւսիսային Փրանկլին նաւապետը հիւսիսային բեւեռին կողմերը ճամբայ փնտռելու համար գացած էր ու վրան լուր մը չկար*։ Զինքը գտնելու փոխճառաս ծախք եղած անդրաւ տարիք պարապ անց գնաց։ Հիմա Հոկտեմբերի 4ին ծովակալութեան պաշտօնարանին լուր հասաւ որ Պ. Փրանկլինին նաւերը Մայն խնամակալ իմանալի (Prince Regent's inlet, հիւսիս. լայն. 71°. եւ Արեւել. երկայն. 284°) բռնուած ատեն կղզիներուն բնակիչները աս տարի Մարտին տեսեր են, ու հաստատեր են որ շատ երկայն ատենէ ի վեր նոյն նաւերը չորս գիւղ սառցերու պատած ու անշարժ մնացած են, իսկ մէջի մարդիկները գեռ ասոնց ատենները այն առաջ սեւնացեր են։ Ցուլիկի վերջերը Բարգեր նաւապետը որ Փրանկլինը փնտռելու համար ան կողմերը գացած էր, վերջապատկան (դաշնոյ) մարդոց մը տեղեկութեամբ մինչեւ Պորտը ծովածոցը հասաւ, բայց անհնարին սառցերու պատահելով պատուեր անցնելու անկարելի եղաւ, ու նորէն Անգղիա դարձաւ։ Հիմակուն հիմա Երիտասարդը հաստատ կը յուսան որ Փրանկլինին գեռ ողջ է, եւ իր առանեցէն բանակէն աղատելու համար քիչ ատենէն դառնալով՝ կու գայ ու իր արժանավոր ճամբորդութեանը վրայ նոր եւ հետաքրքրական լուրեր կու տայ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Իտալիոյ լրագրեր Նախընթաց թերթին մէջ Գերմանիոյ հասարակին վերջերը դրուցեցինք, գերմանական ուերութիւններուն նոր դաշնակցութեան կամ հասարակաց կենդրոնական կառավարութեան խնդիրը լմնցընելու համար Անթոնի Ժողովք կ՚ըլլայ։ Ըսինք իր կողմէն Սեպտեմբերի 30էն խնդրեր միջնական պաշտօն մը տուաւ, բայց պայմանները դեռ յայտնի չէին, միայն ընդհանրապէս աս կ՚ըսուէր որ Աւստրիա Պրուսիոյ հետ նոր առաջարկութեանց հաւանելով՝ գերմանական դաշնակցութեան նախագահութեանը համար ուզածն հոգ մը չէ յուցուած ու նոյնը Պրուսիոյ թողուցեր է։ Գերմանիոյ լրագիրներուն ոմանք կը յուսան որ սա որոշումը Պրուսիոյ թագաւորին ալ ընդունելու եւ հաստատելու ըլլայ նէ, մէկալ գերմանական կառավարութիւնն-

* Տես Թիւ 36։

րան կոմսին՝ ամենեւին արգելք մը չեղաւ եւ ատ մեծ խնդիրը շուտով կը լմննայ :

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

Թուրին 1ին. Դեկտեմբերի առաջնորդ Կոմսը Գրիգորին ծովակալը Օրսինիին ձեռնակ Հռոմ, եւ քաղքին մեծերը բանը Դուքսին խնդրեցին : Թագաւորութեան ատեն գաղտնի ամենապէս եռանդ ծերութիւն ի Պիեմոնթի Գալիբաւն կողմը, եւրը խոր- հրդական ինչք աշխարհքներուն ցանկութիւն եւ շատ երկու կէ անձեր, որոնց մէջ կային նաեւ Ձեռնայ Հաշտութեան հիւպատոսները : Մտածմունք մեծ եկեղեցին տարուեցաւ, ուր որ Գամբանին գամբա- ռական ձառ մը խօսեցաւ : Կառավարութիւնը շատ անց որոշած էր որ ատ ձառը նոյն անձը խօսի . եւ թէեւ քաղքին եկեղեցականները զէմ դրած էին, բանով թէ չի կրնար որ նզովուած մարդ մը եկեղեցւոյ մէջ ձառ խօսի . բայց կառավարութիւնը առանց լսելու, ուզածը յառաջ տարաւ :

ԴԱՆԻԱՆԸ

Մ՚Ենը գուշակ Հոլանտիոյ 5ին կը գրեն թէ Շուէտ Դանիոյ թագաւորին գաւառին Գերմանիոյ հետ :

— Կառավարութիւնը չհաւնեցաւ բոլորովին որ բանի մը մասնակցի, Լեհաստանի ձեռնարկութեան ժողովը ընտրեց դաշնակից անդամներէն պաշտօնէից որ իրենց կեցած մասը տան : Թէեւ եւ նոյն քաղքին մէջ կեցող Անգղիոյ հիւպատոսը, ատ բանին շատ զէմ՝ դրաւ, ի վերայ այսր ամենայնի կառավարութիւնը չհամոզ- ւեցաւ ուրեք կրցաւ . եւ քանի մը զէմ դնող առաջարկութիւնները առ ժամս դրաւոր (զաղտնի բառը) . իսկ ամենը բարոյականն եւրը մասնաւոր վճռեցին : Ատ բանին պատճառն Անգղիոյ կառավարութեան խնդրանքն է, եւ հիմա ալ- սառնութեան մը կը սպասուի : Անթէթոն :

ՀՌՈՄԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՔՔԱ օրերը քանի մը զաւառային զինուորներ ապստամբած բոլորով՝ Վոլօգնայի գործակալ Դեկ- տեմբերի 30ին ապստամբութեան յայտարարութիւն մը հանեց, որուն մէջ կը հրամայէ որ քաղաքին ամէնը հրամանի ընէք պահակները մինչեւ 24 ժամ բերելով յանձնեն : Ատ ժամանակին անցնելէն վերջը ամէն մէկ խումբ զինուորներ մը պիտի ըլլայ, եւ որուն քովը որ զէնք գտնուի նէ՝ զինուորական դատաստանի առջեւ պիտի երթայ եւ օրինաց խստու- թեան համեմատ պիտի պատժուի :

ՍԻԿԻԼԻԱ ԵՒ ՆԱՊՈԼԻՍ

ՄԵՔՔԱ օրերը Նէապոլիս կեցող Անգղիոյ դեսպան Լորտ Դէմբլին եւ Նէապոլսոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ Պ. Գարաֆայի մէջ սաս- տիկ վէճ մ՚եղաւ : Լորտ Դէմբլը գրով մը նոյն պաշտօնէին ուղղեց բողոք մը Նէապոլսոյ կառա- վարութեանը՝ Սիկիլիոյ բանտը կայսեր գնելու համար Անգղիոյ կառավարութեան ըրած խնամ- քներուն տրամադրեց : Իսկ Պ. Գարաֆա այ քիչ մը խիստ ձեւով պատասխան տուաւ որ Անգղիոյ կառավարութիւնը ուրիշ անպատեհութիւններուն մէջ իրեն գործերուն մէջ խառնուելու իրաւունք չունի : Լորտ Դէմբլի որ Անգղիոյ եւ Նէապոլսոյ կառա- վարութիւններու քանի մը տարիէ ի վեր հաշտ կենալուն համար . . . . կ՚ուզէր :

— Սիկիլիոյ խռովութիւններուն առիթովը այս- տեղի կառավարութիւնը հրամայած էր որ բո- լոր եկեղեցական միաբանութիւնները իրենց աղբայոց ատենին, եւ ըրած էր աստուածային պաշ- տօններուն ծախսը : Հիմա կառավարութիւնը հրա- մայեց որ նոյն ծախսով միաբանութիւններ իրենց աղ- բերներուն դարձուին :

ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, Դեկտեմբերի 27 : Կայսրը Կովկա- սի նաւահանգիստներու մասին նաւերուն ժամա- նակի մաքսութեան օրերը կարգադրեց : Ա. Կասպի ծովուն վրայ ժամանակ չեղած ատեն նաւահանգստաց նաւահանգիստներուն եկող նաւերը եղած տեղեր- էն մեծերուն մաքսութեան վճարելու պէտք են առնեն : Բ. Կոստանդնուպոլսէն, Ատենքէն ու Բալ- կանէն եկած նաւերը առանց վճարելու ամեն նէ, եկած որ պիտի սպասեն : Գ. Վրաստան կողմերէն, ինչպէս նաեւ Փոքր Ասիայի (Անատոլու) եկեղեցին առանց վճարելու եկող նաւերը մաքսութեան հա- մար 8 օր պիտի սպասեն . բայց Փոքր Ասիայէն եկածները վճարած այ ուրիշին նէ 4 օր : Դ. Եգիպտոսէն ու Ասորւոց երկրէն եկած անմաքուր նաւերը 8 օր, մաքուրները 2 օր : Ե. Ճամբու վրայ նաւին մէջ հիւանդութեամբ այ մարդ մը մեռած է նէ, 2, 4 եւ 8 օրերուն վրայ օր մ՚այ աւելցնելու է . իսկ եթէ նաւահանգիստէն հա- սնելէն 24 ժամ յառաջ մեռած է նէ, ուրիշ օր մ՚այ աւելցնելու է : Զ. Մաքրուելու համար մին- չեւ հիմա գործածուած կերպը՝ այսինքն նաւն ու

ապրանքները ծխել, նաւորդներուն զգեստը փո- խել, միջոցաւ է ու կերպ կարգերը հասատատուած նոր կարգադրութիւններ՝ հաստատ պիտի մնան :

— Օդեսսա, Դեկտեմբերի 28 : Հասանգեղ նաւա- հանգիստի նոյն ըստ անուրանցուն ու քաղաքին կառավարութեանն ըսուած ու յատուկ շատ մարդ կը . . . . նաւեր ու բաներ նաւահանգիստին մէջնեւը մարդ կար մը ձեւացուցած էին : Հիմա Եւրոպայի մէջ գործածուած նորաձեւ մեքենայով ծովուն ատակ կը փորուի : Ատ փոխանակ հանելը նոյն երկայնն նաւ շարունակ կը փորեն . . . . . Հիմա 1631 խորանալով . . . . որով նաւահանգստին խորութիւնն բնահանգստէն 8–11 ոտնաչափ աւելցաւ, եւ ամեն կողմանէ ալ թէ ապահովութեան նաւեր թէ շոգենաւերը կրնան անվտանգ ներս մտնել : Ժամանակագրութիւն :

— Բոլոր Ռուսաստանի շաքարի ծախքը փոխան- ցաւ : Մինչեւ հիմա ամեն շաքարին երեք նաւին (քանիբալ) համար 3 արծաթ ռուպլի 80 կոպէկ** պէտք էր վճարել : Հիմա Ռուսիոյ շաքարի հա- մար նոյն տուքը կը մնայ, իսկ դրսին աւ անցուն շա- քարի կինդրմարին համար 3 արծաթ ռուպլի 20 կոպէկ որոշուեցաւ :

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ԼՕԳԻԹԱՍ Երուսաղէմ, Դեկտեմբերի 15 : Այստեղ տեղ մինչեւ 22 կամարուն ու 11 մատնաչափ բարձրացաւ : Ուրեմն կը ամենէն բարձր աստիճանը կը համարուի ու ընդհանուր պայծ մը վախ եկաւ :

— Հիմա Պաղեստին . . . . համար հիւսիսի նոյնը եկուները մաքրելու համար 4 օր պիտի սպասեն . բայց Լիբանանի եկողները, ուր որ նմանապես մոգակալը կայ, հինգերորդ կ՚ըսեն : — Եգիպտոսի կողմերը հանգստ ու անդորր է : — Սեպ- տեմբերի 18ին Եգիպտոսի ազգային անդամներ մանուկին գաղղիական հասարակութիւնէն պատիւ- կան լուր եկաւ որ . . . . . . Եգիպտոսին Պար- . . . . ինամքին անմիջապէս ցամաք կենան երկու . . . . Պաշտօնեաներ Եգիպտոս խոսքուան . . . . Գերմանական . . . . Երուսաղէմի մայրաքաղաքներ . . . . պէտք է : Բայց առօր բան վախճանած ամ է որ Անգղիական Հնդկաստանին եկած նամակները Պար- սիկու գաւառ . . . . վրայէն Երուսաղէմ . . . . Հայ- եր : Պարսկաստանի կառավարութիւնը աւ փախճանիս համար Եգիպտոսին եկած նաւերուն նկատմամբ մաքրութեան զգուշութիւնը չառնեց . . . . գած էր, ու հիմնակ ալ կը եռնայ որ իւր Թոփ- հանէ վրայէն ուրիշ չառած հասցնէ : Լ...

ՓԱՐԻԶ ԼՈՒՐ, Օգոստոսի, Դեկտեմբերի 30 : Հասանելոց ապստամբական հիւպատոսը այսօր Յով- հաննէս Պրուսիա անունով մէկը՝ որն որ խել մը առնէ ի վեր Պահմաններուն կը ծառայեր, բանից ու երկրորդ օրը Լոյտի ընկերութեան Վորվերթս (Vorwärts) շոգենաւին յանձնելով՝ Թուրքաց ծալո- ւեց : Ատ պատճառաւ Պրուսիոյն բանկիրները ժողովուել ու զինքը ձերբակալ ապառիկ ուզելին, բայց չկրցան . թէեւ ետ շատ ալ վախցաւ երան, որ խուռնա- կիրները կը սպասին : Օսուէրնոբուր տղրելեանց :

— Տրապիզոնէն Դեկտեմբերի 25ին կը գրեն որ ան կողմերուն ժողովուրդը կասկածով հրա- մաններուն չէին հնազանդեր ու նաեւ քանի մը ան- գամ՝ ալ ասիրեն թշնամութիւն չափ խռովութիւն- ներ եղեր էն : Ատ պատճառաւ Կոստանդնուպոլ- սէն նաւերով զօրք խաւրուեցաւ . նոյնպէս կա- րին կեցող զօրքէն ալ մէկ երկու հազար զինուոր Պաղտատի վրայ խրկուեցաւ : — Նոյնպէս շարժ- մունք Լաւրայի կողմերն ալ պատահեցան : Ընդ- հանրապէս խոսելով՝ Արեւելքի զանազան կողմերէն եկող լուրերը այնչափ ուրախալի չեն : ԱՆԻՆ. Լր.

ՆՈՐԵՒԻԿԱ

ՀՌՈՄԱՅ կայսրն*** Հասարակապետութիւնը հռչա- կութեան փոխուեցաւ . Բայց օրէնքներու ատ նոր յուրերը կու գան, որ Փառասինոս Սուլուգ զաւհերեց զօրավարը իր հակառակորդները սպաննել, ապառ-

* Տես յառաջիս Յանուար ամսոյն :
** Մէկ արծաթ ռուպլին՝ 100 կոպեկ կը բաժնուի, որն որ գրեթէ 7 ղուրուշ կ՚ընէ :
*** Հայիթի՝ Ամերիկայի մեծ Անտիլեան կղզիներուն գլխաւորներէն մէկն է . երկիրն բնակչութիւնն է 3000 . . . . կը . . . . ու հնդ- կականները շատ գործածելէն են : . . . . . . Սպանիա- ցիք միջնակ մը շատ . . . . բնակ- չեցին . . . . Ափրիկէէն . . . . բերելով . . . . հարստեցա- տորասանեցան, բայց . . . . մեծ մասը (550.000 բնակիչ) ծառայ կային Գաղ- ղիոյ իշխանութեան տակ ծառային : 1791ին երբոր Գաղ- ղիոյ մէջ աւուրին Հասարակապետութիւնը . . . . Սեւերը . . . . ներ . . . . թէական մէջ Անգղիացիք 15.000 մարդ խրկելով կը հա-

րել ու հեռացնել ամէն եարը՝ միջնակէս իւր զինքը կայսր անուանել տուեր է : Ատ նոր յեղափո- խութեան պատմութիւնը առանց կը պատմուի : Նշելոյն ծերակոյտն ու պատգամաւորներուն սենեա- կը անմիջապէս անհաւանք . . . . ներին ստիպուե- լով՝ Օգոստոսի 25ին նորէն կայսրութիւն մը հաս- տատելու . եւ Հասարակապետութեան փոխանորդ Սուլուգ զաւհերեցը կայսր անուանելու վճիռ տուաւ, եւ աս որոշումը իրեն ծանուցանելու համար մա- նաւոր պատգամաւորութիւն մը խրկեց, որն որ առ- ջեւը եղած ատենը առանց խօսեցաւ : Զաւհերեց, նախագահը այսօր իր հանդիսական նստին մէջ աս որեւէը վճռեց, որ ձեր հայրենեաց քաղաքական պա- զինուոր ծառայութիւնը փորձառելու համար ձեզի կայսերական պատիւ տայ : Նախագահը առով այդին ու զօրացը բարձրանքին հետեւելով՝ ձեր հայրենասիրութեան փառաւոր մեծարանք մը կը մատուցանէ : Ձեր անդրդուելի հայրենասիրութիւնը ու պատուոյ կատարման բարձր յօժարութիւնը առաջնորդէ ուրեմն ատ նոր զարուս մէջն ալ, որ հի- մա հայրենեաց առջեւը բացուեցաւ : Ատոնցմով առաջին կարող էր ուզէն այսպէս վճռելը որն որ աւելի հաստատելու : Բոլոր հայրենիքը ատ աւե- տարեր յուսով կը սպասէ, ու ծերակոյտը մաշ- փոխելու բարձրագոյն գործը մը ըլլալուն համար իւր վրայը երջանիկ սեպելով՝ կ՚աղաչէ ձեզի որ իր խորին ակնածութիւնը հաճութեամբ ընդունիք : Սուլուգ ընդունեցաւ աստիճանիւն պատիւն ու իշխանութիւնը, ու օր մը եւրը անցած 26ին ծերա- կոյտին ձեւերէն կայսերական թագը առնելէն ու պատուելէն եւրը՝ Հայիթիի ժողովրդեան յայտարա- րութիւն մը տուաւ, մեծամեծ խոստմունքներով որ երկրին ապահովութիւնը, անկախութիւնը, ժողովր- դեան հասարակութիւնը պիտ՚որ պահէ, ու ժողո- վրդեան երջանկութիւնը որն որ յառաջացնելու- եռանդն պիտ՚որ կենայ : Իր թղթերուն մէջ միշտ- նակ կ՚ըսէ Աստուծոյ ողորմութիւն ու Համաձայնութիւն, ինք անմիջապէս սկսաւ մէկը մեկայր առաջ, կամ, մարքէզ ու ասպետ անուանել : Կը պատմուի որ ծե- րակոյտը կայսերական իշխանութիւնը Սուլուգին տա- լու առնելը աւելի թագ մը պատրաստ չգտնելով ատոր ա- րանձին (խաղաղ) թագ մը չինեց ու ոսկեզօծ թղթով պատեցին եւրը՝ անանկ ընծայեց է, եւ ան թագը Սուլուգ առեր գլուխը դրեր է : Բայց կ՚ըսուի նաեւ, որ Սուլուգ Գաղղիացոց Նաբոլէոնին նման ալ ըլլալով մեծ հանդէսով պսակուիլ կ՚ուզէ, ու ար- դէն կայսերական զգեստը, թագը, գաւազն ու կայ- սերական փառաւորը եւ այլն, Փարիզ շինելու ապսպրուած է : Կը կարծուի որ թագաւորութեան առնելը աւ առանց կայսր իւր զինքը պիտի անուանէ- նայ Յովսեփ Ա. . . . . . Սուլուգ :

ՄԵՔՍԻԿԱ, ԳՈՒԱՏԵՄԱԼԱ : Ուաշինկթըն քաղաքը նստող Գաղղիոյ դեսպանը Միացեալ նահանգաց կառավարութեանը հետ ուրացուեցաւ : Ատ հասարակ ասոր պատճառ կը կարծուի որ Գաղղիոյ դեսպանը Պ. Բուսէն Միացեալ պաշտօնեային առջեւ Գաղ- ղիոյ հպատակաց կրած վնասին վրայ մէկ երկու մեղքն տոյժ հատուցում պահանջեր է, բայց աս փախճանին համար գրած թուղթը շատ խիստ ձեւով շարադրուած ըլլալուն՝ Միացեալ նահանգաց թէ զաւհերեցը Պ. Դէյլը, եւ թէ արտաքին գործոց պաշտօնեան Պ. Գլէյդըն վերջին աստիճանի վիրաւորուեցան ու ան- միջապէս դեսպանին անցագիրը խաւրեցին որ կը հանի նէ կրնայ հրաժարիլ երթալ : Ատոր վրայ դես- պանն այդէն ճամբայ ելեր է : Ատ լուրը մեկնեցին մէկ Ռուսիոյ, Լոնտոն ու Փարիզի անգլիական պաշտօնեաներուն (դեսպանները) վրայ շատ գէշ ազդեցութիւն ըրաւ, բայց կ՚երեւայ որ ամեն բան շուտով կը խաղաղի : Գաղղիոյ կառավարութիւնը դեռ աս վերջին լուրը չառած՝ խմնդրելով, որ Պ. Բուսէն իր պաշտօնին պէ- տքի յարմարեալ չէ, Պուրինի Պ. Պոռ լը գանը դես- պանը Միացեալ նահանգներու դեսպան անուա- նած ու ճամբայ ելլելու հրամայած էր :

Նոյնն որ կղզւոյն արեւմ. բայց . . . . մէջ առանց . . . . 15.000էն 18.000 անձինքը մեռան : Ատ ժամանակը Դուսէն Լ՚Ուվէր- դիւր անունով Սեւամորթ մը եղաւ ու ինք զինքը բոլոր կղզւոյն ազատարար անուանելով՝ ամէն բան կառավարեց : Նաբոլէոն՝ կղզւոյն վրայ նաւատորմիղ խաւրեց ու նորէն տիրեց . Գաղղիացիք Սեւամորթներէն զրկելէ զաղթակա- կան վրէժ առին : Բայց վերջապէս Տեսայլին անունով վայրագ Սեւամորթ մ՚եղաւ, կղզին բնիկներուն հրամա- նատէրը ու կայսեր աչքէ նորաբնակներէն ծանուցելով՝ իր զին- քը Յակոբ Ա. կայսր անուանեց . իր բանաւորութեանը համար ատրճանակով սպանուեցաւ . ու իրեն յաջոր- դեց Քրիստափոր Սեւամորթը, որն որ ինք զինքը Հենրի- կոս Ա. թագաւոր կոչեց : Ատոր ատենը կղզւոյն մէջ արեւմտը բնիկները անկախութիւնները կորսնցուցին . բայց իր մահուընէն ետքը ըրած քաղաքը 1822ին միացան ու մէկ Հասարակապետութիւն մը դրին, որուն իշխանութիւնը Գաղղիացիք ալ՝ ատաքէ ատոր փոխա- նակ հատուցում մը առնելով՝ ճանչցան : Սուլուգ Սեւա- մորթը աս Հասարակապետութեան զաւհերեցն էր, եւ, կղզւոյն Ս. Դոմինիկոս բաժնած մասին մէջ ընակող Սպա- նիացւոց բաժանելուն համար պատերազմներ ըրաւ : (Տես յառաջիս աս տարւոյն 19, 22 ու 29 թիւերը :)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Horticulture, (Պարտիզի մշակութիւն) … 1844 … 100 … 50 … 4600 … 169 …

Mauchamps … Graux … 20 … 1844 … 400 …

ԲԺՇԿԱԿԱՆ

* Գտ. Bergerie, …

Swayne … Badd … spasme … Tinctura opii simplex … sinapisme … 10—15 … 25—30 … 3 … 10 …

ՎԻԵՆՆԱ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 13

Ամստերտամ 100 …	222	արծ. ֆիորին.	2	ամիս
Աւգսպուրգ 100 …	106 ½	„	½	„
… 300 …	106 ½	„	2	„
Լոնտոն 1 …	10.46	„	3	„
Համպուրգ 100 …	234	„	2	„
Մարսիլիա 300 …	127	„	2	„
Միլան 300 …	98	„	2	„
Փարիզ 300 …	127 ½	„	2	„
Ֆրանկֆ. առ Մայն 120 …	106 ½	„	3	„
… 9.) 422—429 …		„	31	…